

On Üçüncü Söz'ün İkinci Makamı

(Cazibedar bir fitne içinde bulunan ve daha aklını kaybetmeyen bazı gençlerle bir muhaveredir.)

Bir kısım gençler tarafından şimdiki aldatıcı ve cazibedar lehviyat ve hevesatın hücumları karşısında “Âhiretimizi ne suretle kurtaracağız?” diye Risale-i Nur'dan meded istediler. Ben de Risale-i Nur'un şahs-ı manevîsi namına onlara dedim ki:

Kabir var, hiç kimse inkâr edemez. Herkes ister istemez oraya girecek. Ve oraya girmek için de üç tarzda üç yoldan başka yol yok.

Birinci yol: O kabir, ehl-i iman için bu dünyadan daha güzel bir âlemin kapısıdır.

İkinci yol: Âhireti tasdik eden fakat sefahet ve dalalette gidenlere bir haps-i ebedî ve bütün dostlarından bir tecrit içinde bir haps-i münferid, yalnız başına bir hapis kapısıdır. Öyle gördüğü ve itikad ettiği ve inandığı gibi hareket etmediği için öyle muamele görecektir.

Üçüncü yol: Âhirete inanmayan ehl-i inkâr ve dalalet için bir idam-ı ebedî kapısı yani hem kendisini hem bütün sevdiklerini idam edecek bir darağacıdır. Öyle bildiği için cezası olarak aynıni görecektir. Bu iki şık bedihîdir, delil istemiyor, göz ile görünür.

Madem ecel gizlidir; her vakit ölüm, başını kesmek için gelebiliyor ve genç ihtiyar farkı yoktur. Elbette daima gözü önünde öyle büyük dehşetli bir mesele karşısında bîçare insan; o idam-ı ebedî, o dipsiz, nihayetsiz haps-i münferidden kurtulmak çaresini aramak ve kabir kapısını bir âlem-i bâkiye, bir saadet-i ebediyeye ve âlem-i nura açılan bir kapıya kendi hakkında çevirmek hâdisesi; o insanın dünya kadar büyük bir meselesidir.

Bu kat'î hakikat, bu üç yol ile bulunduğu ve bu üç yolun da mezkûr üç hakikat ile olacağını ihbar eden yüz yirmi dört bin muhbir-i sadık, ellerinde nişane-i tasdik olan mu'cizeler bulunan enbiyalar ve o enbiyaların haber verdikleri aynı haberleri, keşif ve zevk ve şuhud ile tasdik eden ve imza basan yüz yirmi dört milyon evliyanın aynı hakikate şehadetleri ve hadd ü hesaba gelmeyen muhakkiklerin kat'î delilleriyle o enbiya ve evliyanın verdikleri aynı haberleri aklen, ilmelyakîn derecesinde (*[1]) ispat ettikleri ve yüzde doksan dokuz ihtimal-i kat'î ile “İdam ve zindan-ı ebedîden kurtulmak ve o yolu saadet-i ebediyeye çevirmek, yalnız iman ve itaat iledir.” diye ittifaken haber veriyorlar.

Acaba yüzde bir ihtimal-i helâket bulunan bir tehlike yolunda gitmemek için bir tek muhbirin sözü nazara alınsa ve onun sözünü dinlemeyip o yolda giden adamın, endişe-i helâketten gelen elem-i manevî, onun yemek iştihasını kaçırdığı halde; böyle yüz binler sadık ve musaddak muhbirlerin yüzde yüz ihtimal ile dalalet ve sefahet göz önündeki kabir darağacına ve ebedî haps-i münferidine kat'î sebep olduğunu ve iman, ubudiyet yüzde yüz ihtimal ile o darağacını kaldırıp o haps-i münferidi kapatıp şu göz önündeki kabri, bir hazine-i ebediyeye, bir saray-ı saadete açılan bir kapıya çeviriyor diye ihbar eden ve emarelerini ve âsârlarını gösterdikleri halde, bu acib ve garib ve dehşetli ve azametli mesele karşısında bulunan bîçare

insan ve bâhusus Müslüman eğer iman ve ubudiyeti olmazsa, bütün dünya saltanatı ve lezzeti bir tek insana verilse; acaba o göz önündeki, her vakit oraya çağrılmasına nöbetini bekleyen bir insana verdiği o endişeden gelen elîm elemi kaldırabilir mi? Sizden soruyorum.

Madem ihtiyarlık, hastalık, musibet ve her tarafta vefiyatlar o dehşetli elemi deşiyorlar ve ihtar ediyorlar. Elbette o ehl-i dalalet ve sefahet, yüz bin lezzeti ve zevki alsa da yine o manevî bir cehennem kalbinde yaşar ve yakar. Fakat pek kalın gaflet sersemliği muvakkaten hissettirmez.

Madem ehl-i iman ve taat, göz önünde gördüğü kabri bir hazine-i ebediyeye, bir saadet-i lâyezalîye kendisi hakkında bir kapı olduğunu ve o ezeli mukadderat piyngosundan milyarlar altın ve elmasları kazandıracak bir bilet dahi iman vesikasıyla ona çıkmış. Her vakit “Gel biletini al!” diye beklemesinden derin, esaslı, hakiki lezzet ve zevk-i manevî öyle bir lezzettir ki eğer tecessüm etse ve o çekirdek bir ağaç olsa o adama hususi bir cennet hükmüne geçtiği halde; o zevk ve lezzet-i azîmeyi terk edip gençlik sâikasıyla, o hadsiz elemeler ile âlûde zehirli bir bala benzeyen sefihane ve heveskârane muvakkat bir lezzet-i gayr-ı meşruayı ihtiyar eden, hayvandan yüz derece aşağı düşer.

Ecnebi dinsizleri gibi de olamaz. Çünkü onlar, peygamberi inkâr etseler diğerlerini tanıyabilirler. Peygamberleri bilmeseler de Allah’ı tanıyabilirler. Allah’ı bilmeseler de kemalâta medar olacak bazı güzel hasletler bulunabilir. Fakat bir Müslüman hem enbiyayı hem Rabb’ini hem bütün kemalâtı Muhammed-i Arabî aleyhissalâtü vesselâm vasıtasıyla biliyor. Onun terbiyesini bırakan ve zincirinden çıkan daha hiçbir peygamberi (as) tanımaz ve Allah’ı da tanımaz. Ve ruhunda kemalâtı muhafaza edecek hiçbir esasatı bilemez. Çünkü peygamberlerin en âhiri ve en büyükleri ve dini ve daveti umum nev-i beşere baktığı için ve mu’cizatça ve dince umuma faik ve bütün nev-i beşere bütün hakaikte üstadlık edip on dört asırda parlak bir surette ispat eden ve nev-i beşerin medar-ı iftiharî bir zatın terbiye-i esasiyelerini ve usûl-ü dinini terk eden, elbette hiçbir cihette bir nur, bir kemal bulamaz. Sukut-u mutlaka mahkûmdur.

İşte ey hayat-ı dünyeviyezin zevkine müptela ve endişe-i istikbal ile istikbalini ve hayatını temin için çabalayan bîçareler! Dünyanın lezzetini, zevkini, saadetini, rahatını isterseniz meşru dairedeki keyfe iktifa ediniz. O, keyfinize kâfidir. Haricinde ve gayr-ı meşru dairedeki bir lezzetin içinde bin elem olduğunu sâbık beyanatta elbette anladınız.

Eğer mazi, yani geçmiş zamanın hâdisatını, sinema ile halihazırda gösterdikleri gibi istikbaldeki ahval dahi mesela elli sene sonraki halleri bir sinema ile gösterilse idi, ehl-i sefahet şimdiki güldüklerine yüz binlerce nefrin ve nefret edip ağlayacaklardı.

Dünya ve âhirette ebedî ve daimî süruru isteyen, iman dairesindeki terbiye-i Muhammediyeyi (asm) kendine rehber etmek gerektir.

***

Bir Zaman Eskişehir Hapishanesinin Penceresinde Oturmuştum

Karşısında bulunan lise mektebinin büyük kızları, onun avlusunda gülerek raks ederken onları, o dünya cennetinde cehennem hurileri hükmünde gördüm. Fakat birden elli sene sonraki vaziyetleri bana göründü. Onların gülmeleri elîm ağlamaları suretini aldı. Ondan bu gelen hakikat inkişaf etti. Yani, elli sene sonraki hallerini manevî ve hayalî bir sinema ile gördüm ki o gülen altmış kızdan ellisi; kabirde azap çekiyorlar, toprak olmuşlar. Ve on tanesi, yetmiş yaşında çirkinleşmiş, herkesin nazar-ı nefretini celbediyorlar. Ben de onlara ağladım.

Fitne-i âhir zamanın mahiyeti bana göründü ki o fitnenin en dehşetlisi ve cazibedarı, kadınların yüz­süz yüzünden çıkıyor. İhtiyarı selbedip pervane gibi sefahet ateşine atıyor. Ve bir dakika hayat-ı dünyeviyeyi, senelerle hayat-ı bâkiyeye tercih ettiriyor.

Ben bir gün sokağa bakarken o fitnenin tesirli bir numunesini hissettim. Gençlere çok acıdım. Dedim: “Bu bîçareler kendilerini, bu mıknaş gibi cezbedici fitnenin ateşinden kurtaramazlar.” diye düşünürken birden, o fitneyi ateşlendiren ve talim eden irtidadkâr bir şahs-ı manevî önümde tecessüm etti. Ben de ona ve ondan ders alan mühlidlere dedim:

Ey cehennem hurileri ile zevklenmek yolunda dinini feda eden ve sefihane dalaleti severek irtikâb eden ve hevesat-ı nefsiye lezzeti yolunda dinsizliği ve ilhadı kabul eden ve hayatı perestiş edip ölümden şiddetli korkan ve kabri hatırına getirmek istemeyen ve irtidada yüz tutan bedbaht! Kat’iyen bil ki dinsizlik cihetiyle senin bu koca dünya; bu saatten evvel ve bu dakikadan sonra, bilumum senin bu kâinatın ve mazi ve müstakbelin ve geçmiş nev’in ve cinsin ve gelecek mahluklar ve nesiller ve gitmiş dünyalar ve milletler ve gelen insanlar ve taifeler tamamen ma’dum ve ölüdürler. İşte insaniyet ve akıl cihetiyle alâkadar olduğun bütün o seyyar dünyalar ve seyyal kâinatlar, mütemadiyen senin dalaletin suretiyle, senin başına dünya dolusu dehşetli ve hadsiz ölümlerin şiddetli elemelerini yağdırıyor. Senin şuurun varsa kalbini yakıyor. Ruhun varsa yandırıyor. Aklın sönmemiş ise gamlar içinde boğuyor.

Eğer bir saatçik sarhoşça sefahetin ve pis lezzetin bu nihayetsiz gamlara, hüznülere, elemelere mukabil gelebilirse o sefahette kal. Yoksa aklını başına al! O manevî cehennemden kurtulmak ve imanın bu dünyada dahi temin ettiği bir manevî cennete girmek ve saadet-i hayatiyeyi tatmak için Kur’an’ın dersini dinle. Cüz’î, fâni bir dakika lezzeti; küllî, bâki, daimî, imanî (*[2]) lezzetler ile mübadele et.

Hem deme ki: “Ben hayvan gibi hayatımı geçireceğim.” Çünkü hayvana nisbeten mazi, müstakbel, gayb hükmündedir. Cenab-ı Hakîm-i Rahîm o gaybı onlara bildirmemekle, onları hadsiz elemelerden kurtarmış. Hattâ kesilmek için yatırılan bir tavuk, hiçbir elem ve hüzn hissetmez. Bıçak kestiği vakit hissetmek ister fakat his gider, o elemden de kurtulur. Demek, Cenab-ı Hak’ın gayet büyük ve mükemmel bir rahmeti, re’feti ve şefkati, gaybı bildirmemektedir. Bilhassa masum hayvanlar hakkında daha tamdır. Demek, sefihane lezzette sen hayvanlara yetişemezsin. Binler derece aşağı düşersin. Çünkü hayvana nisbeten gaybî olan şeyleri senin aklın görüyor, elemi alıyor. Setr-i gaybda bulunan istirahat-i tammeden bi’l-küllîye mahrumsun.

Hem senin medar-ı fahrin olan uhuvvet ve hürmet ve hamiyet gibi güzel hasletlerin; incecik bir zamana, büyük bir sahradan bir parmak kadar yere inhisar ve hadsiz zamanda yalnız hazır saate mahsus olduğundan, sun'î ve muvakkat ve sahtekâr ve asılsız ve gayet cüz'î olup senin insanîyetin ve kemalâtın o nisbette küçülür, hiçe iner. Fakat iman ehlinin uhuvveti ve hürmeti ve muhabbeti ve hamiyeti, iman cihetiyle mevcut bulunan mazi ve müstakbeli ihata ettiğinden, insanîyeti ve kemalâtı o nisbette teali eder.

Hem senin dünyaca muvaffakiyetin, elmasçı ve divane olmuş bir Yahudi'nin cam parçalarını elmas fiyatıyla aldığı gibi; sen de küçücük, kısacık bir zamana, bir hayata, uzun ve daimî ve geniş bir hayatın fiyatını verdiğin için elbette o had dairesinde galebe edersin. Bir dakikaya bir sene kadar şiddetli hırs, muhabbet, intikam gibi hissiyatla müteveccih olduğun için ehl-i diyanete muvakkaten tefevvuk edersin.

Hem senin aklın, ruhun, kalbin, duyguların ulvi vazifelerini bırakıp süflî nefsin ve pis hevesin rezil işlerine iştirak ve yardım ettiklerinden, ehl-i imana dünyada galebe edersin. Ve zahirde daha sevimli görünürsün. Çünkü senin akıl ve kalp ve ruhun gayet derecede tedenni ve tereddidi ve sukut edip pis heves ve rezil nefse inkılab etmişler, mesholmuşlar. Elbette bu cihette, sana cehennem ve mazlum ehl-i imana cenneti kazandıran bir muvakkat galeben olacak.

Birkaç Bîçare Gençlere Verilen Bir Tenbih, Bir Ders, Bir İhtardır

Bir gün yanıma parlak birkaç genç geldiler. Hayat ve gençlik ve hevesat cihetinden gelen tehlikelerden sakınmak için tesirli bir ihtar almak isteyen bu gençlere, ben de eskiden Risale-i Nur'dan meded isteyen gençlere dediğim gibi dedim ki:

Sizdeki gençlik kat'iyen gidecek. Eğer siz daire-i meşruada kalmazsanız o gençlik zayi olup başınıza hem dünyada hem kabirde hem âhirette kendi lezzetinden çok ziyade belalar ve elemeler getirecek. Eğer terbiye-i İslâmiye ile o gençlik nimetine karşı bir şükür olarak iffet ve namusluluk ve taatte sarf etseniz o gençlik manen bâki kalacak ve ebedî bir gençlik kazanmasına sebep olacak.

Hayat ise eğer iman olmazsa veyahut isyan ile o iman tesir etmezse hayat, zahirî ve kısacık bir zevk ve lezzetle beraber, binler derece o zevk ve lezzetten ziyade elemeler, hüznler, kederler verir. Çünkü insanda akıl ve fikir olduğu için hayvanın aksine olarak hazır zamanla beraber geçmiş ve gelecek zamanlarla da fitraten alâkadardır. O zamanlardan dahi hem elemeler hem lezzet alabilir. Hayvan ise fikri olmadığı için hazır lezzetini, geçmişten gelen hüznler ve gelecekte gelen korkular, endişeler bozmuyor. İnsan ise eğer dalalet ve gaflete düşmüş ise hazır lezzetine geçmişten gelen hüznler ve gelecekte gelen endişeler o cüz'î lezzeti cidden acılaştırıyor, bozuyor. Hususan gayr-ı meşru ise bütün bütün zehirli bir bal hükmündedir. Demek hayvandan yüz derece, lezzet-i hayat noktasında aşağı düşer.

Belki ehl-i dalaletin ve gafletin hayatı belki vücudu belki kâinatı, bulunduğu gündür. Bütün geçmiş zaman ve kâinatlar, onun dalaleti noktasında ma'dumdur, ölmüştür. Akıl alâkadarlığı ile ona zulmetler, karanlıklar veriyor. Gelecek zamanlar ise itikadsızlığı cihetiyle yine

ma'dumdur. Ve ademle hasıl olan ebedî firaklar, mütemadiyen onun fikir yoluyla hayatına zulmetler veriyorlar.

Eğer iman, hayata hayat olsa o vakit hem geçmiş hem gelecek zamanlar imanın nuruyla ışıklanır ve vücud bulur. Zaman-ı hazır gibi ruh ve kalbine iman noktasında ulvi ve maneî evzaki ve envar-ı vücudiyeyi veriyor. Bu hakikatin İhtiyar Risalesi'nde Yedinci Rica'da izahı var, ona bakmalısınız.

İşte hayat böyledir. Hayatın lezzetini ve zevkini isterseniz hayatınızı iman ile hayatlandırınız ve feraizle ziynetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz.

Her gün ve her yerde ve her vakit vefiyatların gösterdikleri dehşetli hakikat-i mevt ise size – başka gençlere söylediğim gibi– bir temsil ile beyan ediyorum:

Mesela, burada gözünüz önünde bir darağacı dikilmiş. Onun yanında bir piyango –fakat pek büyük bir ikramiye biletleri veren– dairesi var. Biz buradaki on kişi alâküllihal, ister istemez, hiç başka çare yok, oraya davet edileceğiz, bizi çağıracaklar. Ve çağırma zamanı gizli olmasından her dakika, ya “Gel, idam biletini al, darağacına çık!” veyahut “Gel, milyonlar altın kazandıran bir ikramiye bileti sana çıkmış gel, al!” demelerini beklerken birden kapıya iki adam geldi.

Biri yarı çıplak güzel ve aldatıcı bir kadın, elinde zahiren gayet tatlı fakat zehirli bir helva getirip yedirmek istiyor.

Diğer biri de aldatmaz ve aldanmaz ciddi bir adam, o kadının arkasından girdi. Dedi ki: “Size bir tılsım, bir ders getirdim. Bunu okusanız o helvayı yemezseniz o darağacından kurtulursunuz. Bu tılsım ile o emsalsiz ikramiye biletinizi alırsınız. İşte bu darağacında zaten gözünüzle görüyorsunuz ki bal yiyenler oraya giriyorlar ve oraya girinceye kadar o helvanın zehirinden dehşetli karın sancısı çekiyorlar ve o büyük ikramiye biletini alanlar çendan görünmüyorlar ve zahiren onlar da o darağacına çıktıkları görünüyor. Fakat onlar asılmadıklarını, belki oradan kolayca ikramiye dairesine girmek için basamak yaptıklarını milyonlar şahitler var, haber veriyorlar. İşte pencerelerden bakınız. En büyük memurlar ve bu işle alâkadar büyük zatlar, yüksek sesle ilan ediyorlar ve haber veriyorlar ki o darağacına gidenleri aynelyakîn gözünüz ile gördüğünüz gibi bu ikramiye biletini tılsımcılar aldıklarını hiç şek ve şüphesiz, gündüz gibi kat'î biliniz.” dedi.

İşte bu temsil gibi zehirli bir bal hükmünde olan gayr-ı meşru dairedeki gençliğin sefahetkârane zevkleri, hazine-i ebediyenin ve saadet-i sermediyenin bileti ve vesikası olan imanı kaybettiği için darağacı hükmünde olan ölüm ve ebedî zulümat kapısı olan kabrin musibetine, aynen zahiren görüldüğü gibi düşer. Ve ecel gizli olduğu için genç, ihtiyar fark etmeyerek her vakit ecel celladı, başını kesmek için gelebilir.

Eğer o zehirli bal hükmünde olan hevesat-ı gayr-ı meşruayı terk edip tılsım-ı Kur'anî olan iman ve feraizi elde etmekle ve fevkalâde mukadderat-ı beşer piyangosundan çıkan saadet-i ebediye hazinesi biletini alacağına, yüz yirmi dört bin enbiya aleyhimüsselâm ile beraber hadd ü hesaba gelmeyen ehl-i velayet ve ehl-i hakikat, müttefikan haber veriyorlar ve âsârını gösteriyorlar.

Elhasıl: Gençlik gidecek. Sefahette gitmiş ise hem dünyada hem âhirette, binler bela ve elemeler netice verdiğini ve öyle gençler ekseriyetle sû-i istimal ile israfat ile gelen evhamlı hastalıkla hastahanelere ve taşkınlıklarıyla hapishanelere veya sefaletanelere ve maneî elemelerden gelen sıkıntılarla meyhanelere düşeceklerini anlamak isterseniz; hastahanelerden ve hapishanelerden ve kabristanlardan sorunuz.

Elbette hastahanelerin ekseriyetle lisan-ı halinden, gençlik sâikasıyla israfat ve sû-i istimalden gelen hastalıktan enînler, eyvahlar işittiğiniz gibi; hapishanelerden dahi ekseriyetle gençliğin taşkınlık sâikasıyla gayr-ı meşru dairedeki harekâtın tokatlarını yiyen bedbaht gençlerin teessüflerini işiteceksiniz. Ve kabristanda ve mütemadiyen oraya girenler için kapıları açılıp kapanan o âlem-i berzahta –ehl-i keşfe'l-kuburun müşahedatıyla ve bütün ehl-i hakikatin tasdikiyle ve şهادetiyle– ekser azaplar, gençlik sû-i istimalatının neticesi olduğunu bileceksiniz.

Hem nev-i insanın ekseriyetini teşkil eden ihtiyarlardan ve hastalardan sorunuz. Elbette ekseriyet-i mutlaka ile esefler, hasretler ile “Eyvah gençliğimizi bâd-i heva, belki zararlı zayı ettik. Sakın bizim gibi yapmayınız.” diyecekler. Çünkü beş on senelik gençliğin gayr-ı meşru zevki için dünyada çok seneler gam ve keder ve berzahta azap ve zarar ve âhirette cehennem ve sakar belasını çeken adam, en acınacak bir halde olduğu halde الرّاضى بالصّرير لا يُنظر له sırrıyla hiç acınmaya müstahak olamaz. Çünkü zarara rızasıyla girene merhamet edilmez ve lââyık değildir.

Cenab-ı Hak bizi ve sizi, bu zamanın cazibedar fitnessinden kurtarsın ve muhafaza eylesin, âmin!

Meyve Risalesi'nden

Altıncı Mesele

Risale-i Nur'un çok yerlerinde izahı ve kat'î hadsiz hüccetleri bulunan iman-ı billah rüknünün binler küllî bürhanlarından bir tek bürhana kısaca bir işaretidir.

Kastamonu'da lise talebelerinden bir kısmı yanıma geldiler. “Bize Hâlık'ımızı tanıttır, muallimlerimiz Allah'tan bahsetmiyorlar.” dediler.

Ben dedim: Sizin okuduğunuz fenlerden her fen, kendi lisan-ı mahsusuyla mütemadiyen Allah'tan bahsedip Hâlık'ı tanıttırıyorlar. Muallimleri değil, onları dinleyiniz.

Mesela, nasıl ki mükemmel bir eczahane ki her kavanozunda hârika ve hassas mizanlarla alınmış hayattar macunlar ve tiryaklar var. Şüphesiz gayet maharetli ve kimyager ve hakîm bir eczacıyı gösterir.

Öyle de küre-i arz eczahanesinde bulunan dört yüz bin çeşit nebatat ve hayvanat kavanozlarındaki zîhayat macunlar ve tiryaklar cihetiyle, bu çarşıdaki eczahaneden ne derece

ziyade mükemmel ve büyük olması nisbetinde, okuduğunuz fenn-i tıp mikyasıyla küre-i arz eczahane-i kübrasının eczacısı olan Hakîm-i Zülcelal'i hattâ kör gözlere de gösterir, tanıttırır.

Hem mesela, nasıl bir hârîka fabrika ki binler çeşit çeşit kumaşları basit bir maddeden dokuyor. Şeksiz, bir fabrikatörü ve maharetli bir makinisti tanıttırır.

Öyle de küre-i arz denilen yüz binler başlı, her başında yüz binler mükemmel fabrika bulunan bu seyyar makine-i Rabbaniye, ne derece bu insan fabrikasından büyükse, mükemmelse o derecede okuduğunuz fenn-i makine mikyasıyla küre-i arzın ustasını ve sahibini bildirir ve tanıttırır.

Hem mesela, nasıl ki gayet mükemmel bin bir çeşit erzak etrafından celbedip içinde muntazaman istif ve ihzar edilmiş depo ve iaşe ambarı ve dükkân, şeksiz bir fevkalâde iaşe ve erzak mâlikini ve sahibini ve memurunu bildirir.

Öyle de bir senede yirmi dört bin senelik bir dairede muntazaman seyahat eden ve yüz binler ve ayrı ayrı erzak isteyen taifeleri içine alan ve seyahatiyle mevsimlere uğrayıp baharı bir büyük vagon gibi binler ayrı ayrı taamlarla doldurarak kışta erzakı tükenen bîçare zîhayatlara getiren ve küre-i arz denilen bu Rahmanî iaşe ambarı ve bir sefine-i Sübhaniye ve bin bir çeşit cihazatı ve malları ve konserva paketleri taşıyan bu depo ve dükkân-ı Rabbanî, ne derece o fabrikadan büyük ve mükemmel ise okuduğunuz ve okuyacağınız fenn-i iaşe mikyasıyla o kat'iyette ve o derecede küre-i arz deposunun sahibini, mutasarrıfını, müdebbirini bildirir, tanıttırır, sevdendir.

Hem nasıl ki dört yüz bin millet içinde bulunan ve her milletin istediği erzakı ayrı ve istimal ettiği silahı ayrı ve giydiği elbisesi ayrı ve talimatı ayrı ve terhisatı ayrı olan bir ordunun mu'cizekâr bir kumandanı, tek başıyla bütün o ayrı ayrı milletlerin ayrı ayrı erzaklarını ve çeşit çeşit eslihalarını ve elbiselerini ve cihazatlarını, hiçbirini unutmayarak ve şaşırılmayarak verdiği o acib ordu ve ordugâh, şüphesiz bedahetle o hârîka kumandanı gösterir, takdirkârane sevdendir.

Aynen öyle de zemin yüzünün ordugâhında ve her baharda yeniden silah altına alınmış bir yeni ordu-yu Sübhanîde, nebatat ve hayvanat milletlerinden dört yüz bin nev'in çeşit çeşit elbise, erzak, esliha, talim, terhisleri gayet mükemmel ve muntazam ve hiçbirini unutmayarak ve şaşırılmayarak bir tek kumandan-ı a'zam tarafından verilen küre-i arzın bahar ordugâhı, ne derece mezkûr insan ordu ve ordugâhından büyük ve mükemmel ise sizin okuyacağınız fenn-i askerî mikyasıyla, dikkatli ve akli başında olanlara o derece küre-i arzın hâkimini ve Rabb'ini ve müdebbirini ve Kumandan-ı Akdes'ini hayretler ve takdislerle bildirir ve tahmid ve tesbihle sevdendir.

Hem nasıl ki bir hârîka şehirde milyonlar elektrik lambaları hareket ederek her yeri gezerler, yanmak maddeleri tükenmiyor bir tarzdaki elektrik lambaları ve fabrikası; şeksiz, bedahetle elektriği idare eden ve seyyar lambaları yapan ve fabrikayı kuran ve iştiâl maddelerini getiren bir mu'cizekâr ustayı ve fevkalâde kudretli bir elektrikçiyi hayretler ve tebriklerle tanıttırır, yaşasınlar ile sevdendir.

Aynen öyle de bu âlem şehrinde dünya sarayının damındaki yıldız lambaları, bir kısmı – kozmoğrafyanın dedğine bakılsa– küre-i arzdan bin defa büyük ve top güllesinden yetmiş

defa süratli hareket ettikleri halde, intizamını bozmuyor, birbirine arpmpıyor, sönmüyor, yanmak maddeleri tkenmiyor.

Okuduğunuz kozmoğrafyanın dediğine göre, küre-i arzdan bir milyon defadan ziyade büyük ve bir milyon seneden ziyade yaşayan ve bir misafirhane-i Rahmaniyyede bir lamba ve soba olan gneşimizin yanmasının devamı için her gün küre-i arzın denizleri kadar gaz yağı ve dağları kadar kömür veya bin arz kadar odun yığınları lzımdır ki sönmesin.

Ve onu ve onun gibi ulvi yıldızları gaz yağsız, odunsuz, kmrsz yandıran ve sndrmeyen ve beraber çabuk gezdiren ve birbirine arptırmayan bir nihayetsiz kudreti ve saltanatı, ışık parmaklarıyla gösteren bu kinat Őehr-i muhteşemindeki dünya sarayının elektrik lambaları ve idareleri ne derece o misalden daha büyük, daha mükemmeldir, o derecede sizin okuduğunuz veya okuyacağınız fenn-i elektrik mikyasıyla bu meşher-i a'zam-ı kâinatın sultanını, mnevvirini, müdebbirini, sni'ini, o nurani yıldızları Őahit göstererek tanıtırır. Tesbihatla, takdisatla sevdendir, perestiş ettirir.

Hem mesela, nasıl ki bir kitap bulunsa ki bir satırında bir kitap ince yazılmış ve her bir kelimesinde ince kalemle bir sure-i Kur'aniye yazılmış, gayet manidar ve bütün meseleleri birbirini teyid eder ve ktibini ve müellifini fevkalâde maharetli ve iktidarlı gösteren bir acib mecmua; Şeksiz, gündüz gibi ktip ve musannifini kemaltıyla, hnerleriyle bildirir, tanıtırır. "Mşallah, brekellah" cümleleriyle takdir ettirir.

Aynen yle de bu kinat kitab-ı kebiri ki bir tek sahifesi olan zemin yüzünde ve bir tek forması olan baharda,  yüz bin ayrı ayrı kitaplar hükmündeki  yüz bin nebat ve hayvan taifeleri beraber, birbiri içinde, yanlışsız, hatasız, karıştırmayarak, Őařırmayarak; mükemmel, muntazam ve bazen ağaç gibi bir kelimedede bir kasideyi; ve çekirdek gibi bir noktada bir kitabın tamam fihristesini yazan bir kalem işlediğini gözümüzle gördüğümüz bu nihayetsiz manidar ve her kelimesinde çok hikmetler bulunan Şu mecmua-i kinat ve bu mücessem Kur'an-ı Ekber-i âlem, mezkûr misaldeki kitaptan ne derece büyük ve mükemmel ve manidar ise o derecede sizin okuduğunuz fenn-i hikmet'l-eşya ve mektepte bilfiil mübaşeret ettiğiniz fenn-i kiraat ve fenn-i kitabet, geniş mikyaslarıyla ve dürbün gözleriyle bu kitab-ı kâinatın nakkaşını, ktibini hadsiz kemaltıyla tanıtırır. "Allahu ekber" cümlesiyle bildirir, "Sübhanallah" takdisiyle tarif eder, "Elhamdülillah" senalarıyla sevdendir.

İşte bu fenlere kıyasen, yüzer fnundan her bir fen, geniş mikyasıyla ve hususi yinesiyle ve dürbünlü gözüyle ve ibretli nazarıyla bu kâinatın Hâlık-ı Zülcelal'ini esmasıyla bildirir; sftını, kemaltını tanıtırır.

İşte bu muhteşem ve parlak bir bürhan-ı vahdaniyet olan mezkûr hücceti ders vermek içindir ki Kur'an-ı Mu'ciz'l-Beyan çok tekrar ile en ziyade **حَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** ve **حَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ** yetleriyle Hâlık'ımızı bize tanıtırırıyor, diye o mektepli gençlere dedim. Onlar dahi tamamıyla kabul edip tasdik ederek: "Hadsiz Şükür olsun Rabb'imize ki tam kuds ve ayn-ı hakikat bir ders aldık. Allah senden razı olsun." dediler. Ben de dedim:

İnsan, binler çeşit elemeler ile mteellim ve binler nevi lezzetler ile mütelezziz olacak bir zîhayat makine ve gayet derece acziyle beraber hadsiz madd, manevî düşmanları ve

nihayetsiz fakrıyla beraber hadsiz zahirî ve bâtinî ihtiyaçları bulunan ve mütemadiyen zeval ve firak tokatlarını yiyen bir bîçare mahluk iken, birden iman ve ubudiyetle böyle bir Padişah-ı Zülcelal'e intisap edip bütün düşmanlarına karşı bir nokta-i istinad ve bütün hâcatına medar bir nokta-i istimdad bularak herkes mensup olduğu efendisinin şerefiyle, makamıyla iftihar ettiği gibi o da böyle nihayetsiz Kadîr ve Rahîm bir Padişah'a iman ile intisap etse ve ubudiyetle hizmetine girse ve ecelin idam ilanını kendi hakkında terhis tezkeresine çevirse ne kadar memnun ve minnettar ve ne kadar müteşekkirene iftihar edebilir, kıyas ediniz.

O mektepli gençlere dediğim gibi musibettede mahpuslara da tekrar ile derim: Onu tanıyan ve itaat eden zindanda dahi olsa bahtiyardır. Onu unutan saraylarda da olsa zindandadır, bedbahttır.

Hattâ bir bahtiyar mazlum, idam olunurken bedbaht zalimlere demiş: "Ben idam olmuyorum. Belki terhis ile saadete gidiyorum. Fakat ben de sizi idam-ı ebedî ile mahkûm gördüğümden sizden tam intikamımı alıyorum." سُبْحَانَكَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ diyerek sürur ile teslim-i ruh eder.

سُبْحَانَكَ لَا إِلَهَ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ